

Н.С. Рупікова, І.Є. Драч

УПРАВЛІНСЬКЕ РІШЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОЇ УСТАНОВИ

N.S. Rulikova, I.Ye. Drach

MANAGERIAL DECISION AS A TOOL OF INNOVATIVE POTENTIAL REALIZATION FOR A SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL INSTITUTION

Досліджено теоретичні підходи до тлумачення терміну „управлінське рішення“. Розглянуто зміст основних функцій управління інтелектуальною власністю та сформульовано комплексне визначення поняття управлінського рішення в сфері інтелектуальної власності. Побудовано модель прийняття управлінських рішень у життєвому циклі об'єктів права інтелектуальної власності та проаналізовано чинники, що впливають на ефективність управлінських рішень.

Ключові слова: *управлінське рішення, дефініція, інтелектуальна власність, життєвий цикл, ефективність рішення*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день інноваційна діяльність та інтелектуальна власність є важливою складовою будь-якої організації, у т.ч. вищого навчального закладу. Серйозною перешкодою на шляху вдалого розпорядження правами інтелектуальної власності є відсутність ефективної системи прийняття управлінських рішень. Тому необхідно створити модель прийняття управлінських рішень, яка б враховувала специфіку інноваційної діяльності та об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ).

Актуальність дослідження. Координація діяльності будь-якої організації здійснюється завдяки процесу прийняття рішень – головній функції управлінця. Необхідність прийняття рішення пронизує все, що робить керівник, формулюючи цілі і домагаючись їх досягнення. Управління інтелектуальною власністю спрямоване на прийняття таких рішень, які могли б забезпечити створення конкурентоспроможної продукції. Тому розуміння природи прийняття рішень надзвичайно важливе для всіх, хто прагне досягти ефективних результатів у сфері інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття „рішення“ на сьогодні є досить багатозначним. Воно розуміється і як процес, і як акт вибору, і як результат вибору. Різні підходи до трактування цього поняття пояснюються тим, що його зміст варіюється в залежності від напрямку досліджень. Щодо поняття „управлінське рішення“, то в науковій літературі зустрічається як розширене, так і вузьке його розуміння [1].

У розширеному розумінні „прийняття рішень“ отожднюється з усім процесом управління. Розширене розуміння охоплює не тільки процес прийняття рішень, але і його виконання та контроль результатів його реалізації. Але це не відповідає уявленню, що кінцевим результатом прийняття рішення є саме рішення.

У вузькому розумінні „прийняття рішень“ розглядається лише як вибір кращого рішення з чисельних альтернатив. У процесі аналізу вузького розуміння необхідно враховувати, що альтернативні варіанти не виникають самі по собі. Процес прийняття рішень складається не тільки з вибору кращого варі-

анту, але й пошуку альтернатив, встановлення критеріїв оцінки, вибору способу оцінки альтернатив тощо. Розглянемо підходи різних науковців до тлумачення терміну „управлінське рішення“.

А.В. Шегеда розглядає „управлінське рішення“ як результат вибору суб'єктом управління способу дій, спрямованих на вирішення поставленого завдання в існуючій чи спроектованій ситуації [1].

У роботах Н.П. Тарнавської цей термін визначається як продукт праці (діяльності) менеджера, свідомий вибір менеджером одного із кількох альтернативних варіантів розвитку майбутніх подій на основі аналізу наявної інформації [2].

М.І. Кабушкін визначає „управлінське рішення“ як вид управлінської праці, сукупність взаємопов'язаних, цілеспрямованих і логічно послідовних управлінських дій, що забезпечують реалізацію управлінських завдань [3].

У посібнику П.В. Мельника це поняття розглядається як фіксований управлінський акт, який спрямовує діяльність трудового колективу в русло досягнення цілей, поставлених перед організацією або особою [4].

Сучасний економічний словник за редакцією Б.А. Райзберга тлумачить „управлінське рішення“ як вибір, який має зробити керівник у процесі здійснення ним функцій управління і вирішення конкретних організаційних завдань [5].

Таким чином, існує досить велика кількість сучасних підходів до визначення рішень в управлінській діяльності, проте вони не узгоджені з проблемами вищих навчальних закладів у сфері інтелектуальної власності. Тому в статті буде надана комплексна дефініція поняття „управлінського рішення“ в сфері інтелектуальної власності.

Мета статті. Процес управління інтелектуальною власністю майже не знайомий керівникам підприємств та вищих навчальних закладів, тому в роботі буде запропоновано модель прийняття управлінських рішень у життєвому циклі об'єктів права інтелектуальної власності, яка дозволить керівникам оптимізувати використання інтелектуального потенціалу науково-освітньої установи.

Виклад основного матеріалу. Процес управління, у т.ч. інтелектуальною власністю, здійснюється шляхом реалізації певних функцій. Під функціями управління слід розуміти відносно відокремлені напрямки управлінської діяльності (трудові процеси в сфері управління), які забезпечують управлінську дію. Вони відображають суть і зміст управлінської діяльності на всіх рівнях управління [6]. М.В. Вагачевський виділив окремі функції менеджменту при здійсненні управління інтелектуальною творчістю [7]. Розглянемо зміст основних функцій управління інтелектуальною власністю.

Планування – налагодження складної і розгалуженої системи відносин, що охоплює фактори розвитку інтелектуальної творчості й впровадження нових розробок, правової охорони, контролю і обліку кінцевих результатів.

Організація – визначення послідовності й координації дій, необхідних для прогнозування розвитку галузей виробництва на основі створення ОПІВ.

Регулювання – забезпечення розвитку інтелектуальної власності згідно з розробленими програмами, а також усунення відхилень, що виникають у процесі створення, розробки, впровадження і використання у виробництві науково-технічних досягнень.

Впровадження – процес планового переведення об'єкта (техніки, технології, системи управління, окремого процесу або його елемента) з існуючого стану в новий.

Правова охорона – здійснення різних видів правовідносин для забезпечення захисту прав на ОПІВ згідно чинного законодавства.

Мотивація – стимулювання працівників до діяльності з досягнення цілей організації через задоволення їх власних потреб (система винагороди тощо).

Контроль – спостереження за процесом розвитку системи ІВ, виявлення відхилень і пошук можливостей їх усунення.

Облік – забезпечення збору і систематизації інформації про динаміку, стан і тенденції розвитку інтелектуальної власності в галузях народного господарства, до яких причетна діяльність підприємства [7].

У результаті дослідження функцій управління та підходів до визначення управлінського рішення можна дійти висновку, що управлінське рішення в сфері інтелектуальної власності – це результат управлінської діяльності, який полягає у виборі найбільш ефективних шляхів використання об'єктів права інтелектуальної власності на основі виконання функцій управління для досягнення кінцевої мети – комерціалізації ОПІВ.

Часто управління ІВ розглядається відповідно до фаз життєвого циклу продукції або об'єктів ІВ, при цьому виділяється 5 етапів управлінського процесу [8]. Такий підхід дозволяє пов'язати між собою управління об'єктами права інтелектуальної власності з управлінням процесом створення товарів або послуг, де потрібні ці ОПІВ. При цьому легше будувати відповідні стратегічні плани діяльності підприємства та здійснювати контроль за їх реалізацією [9].

Таким чином, прийняття управлінських рішень є безперервним процесом, який відбувається на всіх

стадіях життєвого циклу ОПІВ: створення, набуття прав, комерціалізація, захист прав і утилізація нематеріальних активів (рис. 1).

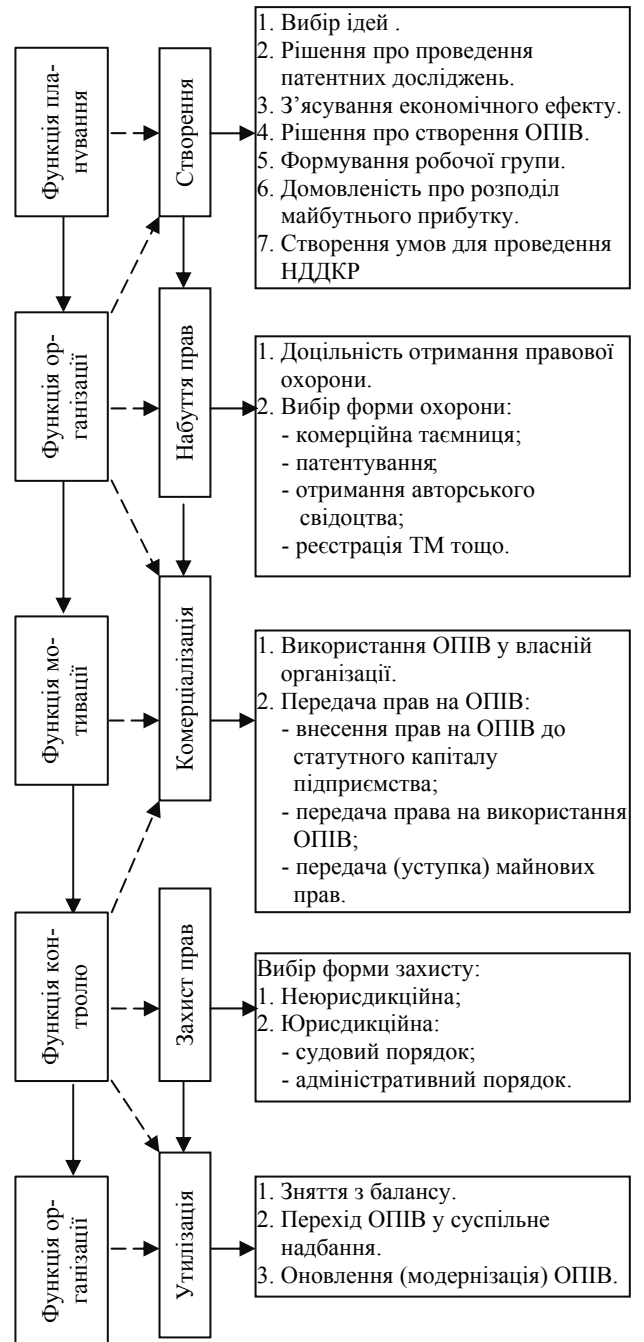

Рис. 1 Модель прийняття управлінського рішення в життєвому циклі ОПІВ

Кожному етапу інноваційного процесу притаманні своя конкретна мета і ситуація під час її досягнення, що потребує адекватних рішень у процесі управління. В одній ситуації управлінські рішення спрямовані на зменшення комерційного ризику інвесторів, в іншій — на подолання впливу численних змін конструкторської документації при виготовленні дослідних зразків нових виробів. Тому під час прийняття рішень важливим є ці-

лісне уявлення про всі без винятку роботи, що виконуються в межах інноваційної діяльності [9].

На ефективність управлінського рішення впливає багато кількісних і якісних чинників техніко-технологічного, соціально-економічного та організаційного характеру (рис. 2).

До техніко-технологічних чинників підвищення ефективності виконання управлінських рішень відносяться: машинозабезпеченість праці, ступінь використання засобів оргтехніки, технічна культура фахівців і технічних виконавців та інші [10].

До соціально-економічних чинників відносяться: авторитет керівника, міжособистісні стосунки, психологічні характеристики, конфліктні ситуації, система морального й матеріального стимулювання, санітарно-гігієнічні умови праці, стомлюваність, фізичні навантаження, загальний стан здоров'я працівників та інші.

До організаційних чинників: ступінь раціональності структури апарату управління, стан розподілу і кооперації праці, підбір і розстановка кадрів, організація виконання, організація робочих місць, раціональність використання робочого часу [10].

Рис.2 Фактори підвищення ефективності управлінських рішень

Прийняття управлінського рішення вимагає високого рівня професіоналізму та наявності визначених соціально-психологічних якостей особистості, чим володіють не всі фахівці, що мають професійну освіту, а всього лише 5–10% з них [11].

Висновки. Результатом управлінської діяльності в будь-якій сфері, у т.ч. інтелектуальної власності, є управлінське рішення. Прийняття управлінських рішень у сфері ІВ – це відповідальна діяльність, від якої залежить розвиток організації, а, отже, є прерогативою управлінців вищої ланки.

Рішення в інноваційній сфері проявляються практично через усі функції управління і тісно пов'язані з особливостями життєвого циклу ОПВ.

Завданням подальших досліджень є вивчення можливостей функціонування моделі прийняття управлінських рішень у життєвому циклі об'єктів права інтелектуальної власності з урахуванням чинного законодавства в сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.

Список літератури

1. Шегда А.В. Менеджмент: Навч. посібник/ За ред. А.В. Шегда. – К.: Знання, 2002. – 584 с.
2. Тарнавська Н. П. Менеджмент: теорія та практика: Підручник для вузів/ Н.П. Тарнавська, Р.М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 1997. – 456 с.
3. Кабушкин Н.И. Основы менеджмента/ Н.И. Кабушкин. – М.: Новое знание, 2000. – 336 с.
4. Менеджмент: [Навч. посібник]/ П.В. Мельник, М.М. Філоненко, Л.П. Гацька, Н.Е. Косарська. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 154 с.
5. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е.Б Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
6. Осовська Г.В. Менеджмент організацій: Навч. посібник/ Г.В. Осовська, О.А., Осовський. - К.: „Кондор“, 2006. – 664 с.
7. Вачевський М.В. Соціально-економічні аспекти використання інтелектуальної власності в сучасних умовах. Теорія і практика: Навч. посібник / М.В. Вачевський. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
8. Управління інтелектуальною власністю [П. М Цибульов., В.П. Чеботарьов, В.Г. Зінов, Ю. Суїні] / За ред. П.М. Цибульова: монографія. – К.: „К.І.С.“, 2005. – 448 с.
9. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник/ Н.В. Краснокутська. — К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
10. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посіб / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Львів: 2002. – 204с.

Исследованы теоретические подходы к толкованию термина „управленческое решение“. Рассмотрено содержание основных функций управления интеллектуальной собственностью и сформулировано комплексное определение понятия управленческого решения в сфере интеллектуальной собственности. Построена модель принятия управленческих решений в жизненном цикле объектов права интеллектуальной собственности и проанализированы факторы, влияющие на эффективность управленческих решений.

Ключевые слова: управленческое решение, дефиниция, интеллектуальная собственность, жизненный цикл, эффективность решения

The article examines the theoretical approaches to the interpretation of a managerial decision. It researches the content of the basic functions of intellectual property management, and formulates a comprehensive definition of managerial decisions in the field of intellectual property. The article builds a model of managerial decision-making in the life cycle of objects of intellectual property law and analyzes the factors affecting the efficiency of management decisions.

Keywords: administrative decision, definition, intellectual property, life cycle, efficiency of a decision

Рекомендовано до публікації д.т.н., В.О. Петренко. Дата надходження рукопису 17.10.10